

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ОКРЕМИХ ЗЛОЧИНІВ, ЯКІ ПОТЯГЛИ ЗА СОБОЮ ЗАПОДІЯННЯ ШКОДИ ЗДОРОВ'Ю ОСОБИ

"Одним із найважливіших особистих благ є здоров'я людини. Тілесне ушкодження - це протиправне заподіяння шкоди здоров'ю іншої людини, що полягає у порушенні анатомічної цілісності або фізичної функції органів і тканин тіла людини." [1, с. 45].

Найпроблемнішим та найсуперечливішим питанням кваліфікації тілесних ушкоджень є питання відокремлення умисного заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, небезпечних для життя особи, від замаху на вбивство та питання відокремлення умисного заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, внаслідок яких сталася смерть потерпілого, від вбивства з необережності. Справа в тому, що ці злочини дуже схожі за наслідками, за суб'єктом злочину, за характером суспільної небезпеки тощо. Найголовнішою відмінністю цих складів один від одного є форма вини, а саме - умисел, зміст якого з даного приводу полягає бажанні наслідків дій потерпілого. З цього приводу (з метою вирішення зазначеної проблеми) науковці кримінального права розробили теорію, яка має назву "концепція подвійної форми вини". Виходячи зі змісту загальних положень про значення форми умислу при конструюванні відповідальності за кінченій і незакінченій злочин, варто прийти до наступних висновків.

При прямому невизначеному (неконкретизованому) умислі відповідальність за тілесне ушкодження визначається в залежності від характеру намірів винного і фактично наступив шкоди. Якщо винний, діючи з прямим неконкретизованим умислом, заподіє бажану, хоча детально невизначену шкоду, відповідальність настає за закінченій злочин. Якщо бажаний результат не наступив, то відповідальність настає за правпатами кваліфікації незакінчених злочинів. При цьому винний несе відповідальність за замах на тілесне ушкодження, що він бажав заподіяти.

"Для відмежування умисного вбивства від умисного заподіяння тяжкого тілесного ушкодження,

що спричинило смерть потерпілого (ч. 2 ст. 121) [2, с. 287], слід ретельно досліджувати докази, котрі мають значення для з'ясування змісту та спрямованості умислу винного. Визначальною при цьому є суб'єктивне ставлення винного до наслідків своїх дій при умисному вбивстві настання смерті скоплюється умислом винного, а в разі заподіяння тяжкого тілесного ушкодження, що спричинило смерть потерпілого, ставлення винного до її настання характеризується необережністю." [3, с. 324].

Для того щоб вчинене розглядалося тільки як злочин проти здоров'я, винний не повинен бажати заподіяння смерті потерпілому. Тим більше, винний, діючи з невизначеном прямом умислом, вчиняє невизначені наспівницькі дії і при цьому не тільки допускає, але і бажает настання будь-яких наслідків, у тому числі і смерті потерпілого, однак заподіє, наприклад, тілесні ушкодження середньої тяжкості, відповідальність повинна наставати не за фактично заподіяну шкоду, а за замах на вбивство.

При вчиненні тих чи інших діянь, у тому числі і тілесних ушкоджень з непрямим умислом, відповідальність настає за ті наслідки, що фактично наступили.

Умисне тяжке тілесне ушкодження (ст. 121 КК) за багатьма ознаками подібне до замаху на вбивство. Відмінність між ними полягає в їх суб'єктивних ознаках: у спрямованості умислу і у змісті його інтелектуального моменту. Складність у розмежуванні замаху на вбивство і тілесного ушкодження має місце лише в тих випадках, коли тілесні ушкодження були вчинені з прямим умислом, оскільки замах на вбивство з непрямим умислом неможливий.

Для з'ясування змісту умислу враховують всі обставини злочину: засоби і знаряддя, кількість, характер і місце поранень, спрямованість ударів у життєво важливі місця людини, причини припинення злочинних дій, а також попередню поведінку потерпілого і винного, їхні взаємовідносини тощо.

Якщо між тілесними ушкодженнями та

настанням смерті минув якийсь час, навіть тривалий, то це не свідчить, що смерть була заподіяна необережно. Значна перерва в часі між умисним заподіянням поранення і смертю потерпілого не виключає можливості умислу винного на позбавлення життя потерпілого.

З точки зору кримінального права, якщо заподіяна лише шляхом завдання тілесних ушкоджень, то тілесні ушкодження, внаслідок яких виникає такий патологічний стан, як смерть, можна розділити на 3 групи:

1. Всі умисні тілесні ушкодження, внаслідок яких сталася смерть, якщо винний передбачав і свідомо бажав чи погоджувався з її настанням, утворюють умисне вбивство. (ст. 115-118 КК).

2. Умисні тяжкі тілесні ушкодження, внаслідок яких сталася смерть, якщо умисел винного був спрямований саме на заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, а щодо смерті умислу не було, утворюють склад злочину передбачений ч. 2 ст. 121 КК.

3. Всі інші види тілесних ушкоджень - тяжкі необережні, середньої тяжкості умисні і необережні, легкі умисні, внаслідок яких сталася смерть, утворюють вбивство з необережності (ст. 119 КК).

У підсумку, якщо суб'єкт умисно заподіє другій особі тілесне ушкодження, не визначаючи задалегідь характеру і ступеня тілесного ушкодження, вчинене кваліфікується як умисне тілесне ушкодження, в залежності від дійсної тяжкості заподіяного і свідомо пригнущеного ушкодження.

Поряд з цим не можна забувати, що навіть фактичне настання наслідків не завжди є доказом наміру у відношенні їхнього заподіяння. Неконкретизований намір має свій обсяг, свої межі, установленню яких необхідно приділяти саму серйозну увагу. Очевидний результат послання, зафіксований у висновку судмедекспертизи, може вважатися заподіяним умисно тільки в тому випадку, коли буде доведено, що серед можливих наслідків злочинного діяння, настання яких винний передбачав і бажав фактичного наслідку. Інші наслідки заподіяння шкоди можуть бути кваліфіковані тільки як заподіяні з необережності.

Щодо злочинів проти здоров'я особи, вчинених із прямим умислом, важливо відзначити, що подібні зазіхання зустрічаються в судовій практиці в переважній більшості випадків, складаючи приблизно 75% усіх вчинених злочинів відповідної спрямованості. Причому, крім фактів капіцтва і неоправданого знівечення обличчя потерпілого (про це було згадано раніше), дана форма прямого наміру присутня при умисному нанесенні удару ножем у живіт чи спину, при катуванні потерпілого, при нанесенні удару ногою в живіт вагітній жінці, свідомо знаючи про її вагітність, і в багатьох інших випадках, що неможливо вичерпно перелічити.

Повітряно, що саме завідомість протиправного переривання вагітності, визначає сутність одного з ознак тяжкого тілесного ушкодження, хоча ця обставина не врахована в даний час законодавцем, що по суті є проявом об'єктивного зобов'язання при кваліфікації злочинів проти здоров'я особи. У плані удосконалення кримінального законодавства про відповідальність за заподіяння умисної тяжкої шкоди здоров'ю особи пропонується внести доповнення в зазначену ст. 121 КК в частині розглянутої ознаки шляхом вказівки на завідомість дій винного при перериванні вагітності потерпілої.

Перелік посилань:

1. Кримінальне право України: Особлива частина: Підручник / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.; За ред. проф. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. - 2-е вид., перероб. і доп. - К.: Юрінком Інтер, 2005. - 544 с.
2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. - К.: Каннон, А.С.К., 2002. - 1104 с.
3. Сучасне кримінальне право України: Курс лекцій / А.В. Савченко, В.В. Кузнецов, О.Ф. Штанько - К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2005. - 640 с.